

Uppdaterad 29 januari 2009

Ekonomer i krismöte

■ Kolumn

Lars Jonung

I BÖRJAN PÅ JANUARI samlades fler än 10 000 ekonomer i San Francisco för årsmötet med American Economic Association, de amerikanska nationalekonomernas förening. Under tre intensiva dagar dryftades de senaste rönen inom ekonomisk teori och politik.

Naturligtvis debatterades den ekonomiska krisen. Här fanns en klar samsyn rörande dess orsaker. I stort sett alla forskare spårade krisens rötter till en alltför expansiv penning- och finanspolitik kombinerad med en otillräcklig finansiell reglering och en kultur av överdrivet risktagande och kortsiktighet inom finanssektorn. Resultatet blev en finansiell bubbla - av samma natur som den som pumpades upp i Sverige i slutet av 1980-talet och i Asien och Latinamerika under 1990-talet.

Alan Greenspans rykte devalverades rejält av många deltagare. Den penningpolitiska "mästaren", som skickligt lotsat den amerikanska ekonomin förbi blindskären, framstår nu som den misslyckade centralbankschefen som la grunden för den finansiella bubblan. Genom att möta mindre kriser med sänkta räntor och kreditexpansion byggde han upp de obalanser som vållade dagens krasch.

ANEKDOTERNA OM okunnigheten, överdrifterna och ansvarslösheten inom ledningen för USA:s banker och finansinstitut florerade. Nationalekonomiska riskanalytiker som varnade för en kommande katastrof avskedades och ersattes med optimistiska marknadsförare som direkt medverkade till högre vinster och fetare bonus.

Beträffande vägen ut ur krisen var den allmänna uppfattningen, såväl bland liberaler som konservativa, att finanspolitiska stimulanser är nödvändiga, ju snabbare desto bättre. Detta är en skarp omsvängning från gårdagens pessimism om finanspolitikens potential till dagens hopp om finanspolitiken som räddaren i nöden.

Men sedan upphörde samstämmigheten. Professorerna var helt oeniga om vad slags stimulanser som var lämpliga. Ska investeringar eller konsumtion stimuleras, den privata eller den offentliga sektorn? Ska Pentagon få fler kanoner eller barnen klimatvänligare skolor? Hur mycket och när?

Den finanspolitiska påhittigheten var hejdlös. Men det hördes också kraftfulla varningar för finanspolitiska stimulanser - på kort sikt kan de tyckas önskvärda men på lång sikt hotar de att förvärra de obalanser som USA dras med i dag. Dessutom är det vetenskapliga stödet för en expansiv finanspolitik svagt.

Flera ekonomer betonade att den kris som USA befinner sig i är finansiell - knuten till kreditsystemet. Den kan inte lösas med traditionell finanspolitik som sänkta skatter och högre offentliga utgifter för broar och vägar utan bara genom att kreditsystemet repareras - och det så snabbt som möjligt. Först när bankernas långivning åter fungerar kan nedgången stoppas och återhämtningen påbörjas. Det är mot kreditväsendet som åtgärderna ska riktas.

PROBLEMET ÄR ATT kostnaden för att få ordning på den amerikanska finanssektorn, att återkapitalisera "Wall Street", är många gånger större än något åtgärds paket som hittills diskuterats i kongressen. USA har mycket att vinna på en "bad bank"-lösning liknande den svenska på 1990-talet där bankernas dåliga lån togs över av staten. Men kan Obama verkligen gå ut till det amerikanska folket och begära mångmiljardbelopp åt samma banker som precis fört USA in i dagens finansiella sammanbrott?

Mötet gav också utrymme för reflektioner kring ekonomernas roll i krisen. Välkomna till det nya Argentina! Så lät det galghumoristiskt om USA i en session. Hur kunde det gå så snett? Varför varnade inte ekonomerna för finanskrisen? Vilket ansvar har universiteten för utbildningen av den armé av högt betalda finansiella ekonomer på Wall Street som konstruerat de avancerade kontrakt som bidragit till den pågående härdsmlåten?

I går betraktades ju derivaten och värdepapperiseringen som tecken på en sofistikerad finansiell sektor. I dag framstår dessa uppfinningar som byggestenar i ett gigantiskt korthus.

EN FÖRSVARSLINJE VAR att peka på att välkända nationalekonomer faktiskt hade slagit larm. Det främsta namnet är Robert Shiller, professor vid Yale, som långt före krisen publicerade korrekta analyser av vad som skulle komma. Paul Krugman vid Princeton, förra årets Nobelpristagare, tillhör också denna skara. Trots deras och andras röster ville ingen i ansvarig ställning lyssna - det traditionella mönstret vid finansiella kriser.

Några professorer menade att den akademiska utbildningen i finansiell ekonomi ger avancerade men alltför snäva specialistkunskaper. Därmed har USA fått en kår av finansiella ekonomer som saknar en helhetsbild - en känsla för

hur hela systemet fungerar.

Det är onekligen ödets ironi att kontrakt och tekniker, uppfunna av USA:s främsta hjärnor inom finansiell ekonomi, nu bidrar till den största finansiella krisen i modern tid. Inte nog med det, sannolikheten är hög att de också kommer att bidra till den största socialiseringen i USA:s historia - om den federala regeringen tvingas ta över det finansiella systemet.